

теми, розмірковував про важливість родинного виховання, освіти й освіченості в житті людини, про роль народних традицій і фольклору в становленні високоморальної особистості. Його цінні думки не втратили актуальності й сьогодні, а відтак мають популяризуватися і збагачуватися.

1. Гончар Ю. Творчість Тараса Шевченка у світлі гендерного аналізу / Юлія Гончар // Збірник праць Всеукраїнської (37-ї) наукової конференції; Черкаси, 22–24 квітня 2009 р. / ред. кол.: Поліщук В. Т., Жулинський М. Г. та ін. – Черкаси: Вид-во Чабаненко Ю. А., 2009. – С. 72–78.

2. Зборовська Н. Код української літератури: проект психоісторії новітньої української літератури: [монографія] / Ніла Зборовська. – К.: Академвидав, 2006. – 226 с.

3. Клочек Г.Д. Поезія Тараса Шевченка: сучасна інтерпретація: [посібн. для вчителя] / Г.Д. Клочек. – К.: Освіта, 1998. – 238 с.

4. Пахаренко В. Начерк Шевченкової етики / Василь Іванович Пахаренко. – Черкаси: Брама-України, 2007. – 208 с.

5. Українська педагогіка в персоналіях [навч. посібн.]: у 2 кн. – Кн.1. – К.: Либідь, 2005. – 624 с.

6. Шевченко Т. Усі твори в одному томі / Тарас Шевченко. – К.: Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2006. – 824 с.

7. Шевчук В. Родина // Темі і мотиви поезії Тараса Шевченка / Ю. Барабаш, О. Боронь, І. Дзюба та ін.; НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – К.: Наукова думка, 2008. – С. 213–232.

АКСІОПСИХОЛОГІЧНА РЕКОНСТРУКЦІЯ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ У ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

КАРПЕНКО З.С. (м. Івано-Франківськ)

Copyright © 2014

УДК 159.922.62

Поетична спадщина Т. Г. Шевченка – невичерпне джерело генерування, експлікації й сугестивно-імперативного впливу трансперсональних психоментальних матриць, архетипних модифікацій історичних сюжетів, репрезентованих органічною образно-символічною структурою художнього дискурсу, що метафорично поєднує індивідуально-екзистенційний та колективно-буттєвій досвід нації як автономної етнокультурної й політико-економічної спільноти.

Позаяк аксіопсихологічне герменевтичне прочитання поетичного твору передбачає: 1) виокремлення сталих, циклічно відтворюваних, глибинно-психологічних онтологічних сенсів – націєтворчих мотивів діахронічного існування певного соціуму, а також 2) визначення синхронно представлених ціннісно-цільових семантичних конструктів – амбівалентних мотиваційних тенденцій як потенційних можливостей розгортання ліричного наративу, спробуймо простежити обидва виміри теми національно-визвольної боротьби в поезії Тараса Шевченка.

Насамперед констатуємо, що наскрізною націєтворчою інтенцією в поезії Великого Кобзаря виступає пошукування слави (глицький мотив), а суб'єктом “глицької діяльності” – українське (часто – запорозьке) козацтво. Саме козацький дух, спроможний на безкорисливу лицарську звитягу заради визволення рідного краю від різних форм визиску чужоземною й місцевою сатрапією й імперіалістичною деспотією, утверджує оптимістичний екзистенційний сенс національно-визвольних змагань українців упродовж їхньої багатовікової історії на межі цивілізаційного протистояння Заходу і Сходу й набутим ними тяжким (дистресовим) візантійським культурно-історичним спадком.

Зауважимо, глицька інтенція є питомо “чоловічою справою”, художня реабілітація якої в масовій свідомості й історичній пам'яті українців має надзвичайне подвижницьке значення, оскільки реанімує архетип національного Героя як рішучого, пасіонарного поборника “Слави України” – її виняткового місця і місії на мапі світу в універсумі світових культур. Без сумніву, активна, вольова, інструментальна, маскулінна інтенція врівноважує пасивну, оберігальну, комунікативно-екзекутивну, фемінну інтенцію, створює потужне інформаційно-енергетичне поле подолання-захисту, необхідне для утвердження й виживання будь-якої нації.

Окреслений вище діахронічний вимір поетичної аксіопсихологічної реконструкції національно-визвольної боротьби, за Тарасом Шевченком, доповнюється її синхроністичним

виміром у варіантах стихійного народного бунту й організованої боротьби за втілення національних ідеалів. Розгляньмо, до прикладу, як обидва поведінкові патерни представлено в поемі “Гайдамаки”. У ній молодий Шевченко малює вражаючу картину народного повстання супроти економічного визиску, соціально-релігійного гноблення, злочинів проти людської честі та гідності за етнокультурною ознакою. Як видно з тексту поеми, бунт не знає конкретного адресата, він сліпий і нещадний. Мордування і вбивство титаря конфедератами є лише приводом для перебільшено несиметричної реакції повсталих на тотальне, “анонімне” зло, несправедливість, які панують у суспільстві. Поема рясніє натуралістичними сценами невинуватої жорстокості, садизму повсталих, які розправляються зі своїми дійсними чи потенційними кривдниками. З величезною художньою переконливістю Шевченко показує трагедію Гонти – ватажка повстанців, котрий, керований всеперемагаючим деструктивним інстинктом обуреної маси – мотивом відомщення – власноруч убиває своїх малолітніх дітей за те, що вони хрещені в католицькій церкві. Цей епізод якнайвиразніше демонструє антигуманну суть бунту як форми протесту народу проти тоді існуючого суспільного ладу. Народний бунт є наслідком нерозвинутої, інституціонально неформованої суспільної свідомості, породженням психології натовпу, одержимого спільним негативістським умонастроєм.

Проте можливе й інше трактування образу Гонти (наприклад, у Петра Іванишина) – як втілення козацького характеру, провідника нації, вождя-очільника (не просто месника), для котрого служіння ідеалам національного визволення є категоричним надособистісним імперативом, що не знає винятків. Відтак вбивство власних дітей, яке, до речі, не зафіксовано як історичний факт, виступає спеціальним художнім прийомом – гіперболізацією, що покликана підсилити мотив самопожертви національного Героя.

Інспірований інфернальним хронічним ціннісним конфліктом пригнобленої спільноти народний бунт – не найкращий вихід для постмодерного суспільства. Проте він і досі можливий як форма агресивного самозахисту як від зовнішньої, так і від внутрішньої окупації. Відрив владної олігархічної номенклатури від матеріальних потреб і культурних запитів громадян тепер уже самостійної й незалежної України актуалізує тему національного Героя – визнаного, авторитетного, компетентного Лідера, психодуховна конституція якого перебуває в чутливому резонансі з насущними потребами й устремліннями української нації, державницький досвід якої сповнений трагічних помилок, болісних розчарувань і попри все – святої віри на краще майбутнє.

ПЕДАГОГІЧНІ ПОГЛЯДИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

КРАЛЮК П.М. (м. Острог)

Copyright © 2014

УДК 159.922.62

У ХІХ столітті в країнах Європи із впровадженням класно-урочної системи Я.А. Коменського починає інтенсивно розвиватися педагогіка. Це було пов'язано з кількома чинниками. Відходила в минуле конфесійна школа, а на її місці утверджувалася школа світська, що мала служити суспільним інтересам. Водночас суспільство потребувало більшого кола грамотних людей і, відповідно, школа поступово стає загальноосвітньою. Також інтенсивний розвиток педагогіки – один із наслідків європейського Просвітництва. Просвітники були переконані, що з допомогою освіти, школи можна суттєво змінити суспільство, зробити його кращим. Педагогіка в зазначений період була тісно пов'язана з філософією, навіть вважалася її частиною. Філософські студії у ВНЗ часто завершувалося читанням педагогіки.

Тарас Шевченко не стояв осторонь цих процесів [1, с. 195]. Він, як і просвітники, вважав, що добра освіта може прислужитися народу й сприятиме позитивним змінам у суспільстві. Показово, що одним із останніх Шевченкових творів був “Буквар”, призначений для навчання в українських школах.

У молоді роки Кобзар мав змогу добре вивчити особливості старої “дяківської” школи. У листі до редактора журналу “Народное чтение” (1860) він порівнював своє тодішнє становище зі становищем учня ремісника: “Эти школяры в отшошении к дьячкам то же самое, что мальчики, отданные родителями или иною властью на выучку к ремесленникам”. Спогади Т.Шевченка